

Inventeringshandledning Kungsörn

Februari-mars:

Spelflyktsinventering:

Vid mildt väder kan spelflykt ses redan före nyår. I norr där det är vanligare att adulta örnar lämnar reviret under midvintern kan tiden för spelflykt vara kort. Bästa perioden är oftast mellan 15 och 25 mars. Rekommenderad inventeringstid: 10.00 - 14.00.

Syfte: Särskilja olika par (revir). Fäställa att revir är besatt. Hitta nya revir. Få fingervisning om var det senare kan vara idé att söka efter bo.

Väder: Optimalt är en blåsig dag med god sikt. Hård vind är ingen nackdel men vindstilla är inte bra. Termik är bra men ingen förutsättning

Utrustning: Handkikare. Tubkikare. Mycket varma kläder. Mobiltelefon med kortnummer inlagda till övriga inventerare. Karta. Kompass. Anteckningsmaterial. Skrivunderlag. GPS (om man har), för att snabbt hitta till förutbestämd obsplats.

Metodik: Idealet är 2-3 personer på varje observationspunkt. Helst flera lag samtidigt på närliggande (3-10 km) punkter men en ensam inventerare kan också hitta mycket. Störst chans att upptäcka nya revir intill redan kända revir. Obspunkterna väljs så att man har så bred sikt som möjligt. Idealet är runt-om-sikt. Behöver inte vara högsta punkterna i terrängen, det kan tvärt om vara en nackdel eftersom man då har flygande örnar mer mot skog och mindre mot himmel. Det är lättare att hitta flygande örn på 10 km avstånd mot himmel än på 2 kilometers avstånd mot skog. Använd huvudsakligen tuben och svep fram och tillbaka med berg och skog i nedre kanten av synfältet. Alternera med vertikala svep högt upp mot himlen och flytta stegvis ett tubfält i taget horisontellt. Alternera också med korta svep i handkikaren för att upptäcka fåglar på nära håll. Bestäm så snart som möjligt om den observerade örnen är adult eller juvenil/subadult. De icke adulta örnarna är ur inventeringssynpunkt mindre intressanta men kan locka upp adulta örnar mot himlen. Det är när en örn är uppe och flyger som det är störst chans att se örnar i intilliggande revir. En adult örn följs i kikaren så länge som möjligt av en person medan övriga inventerare spanar efter andra örnar. Särskilt viktigt är att hitta spelflygande örnar. Spelflykten utgörs av bågflykt som när den blir som mest intensiv består i branta stigningar och störtdykningar. Spelflykten kan utföras var som helst i reviret men möjligen utförs de mest spektakulära dykningarna i större utsträckning i närheten av den tilltänkta boplatsen. När angränsande par är uppe samtidigt kan kraftig spelflykt ske nära revirgränserna.

Registrering: När man observerar en örn håller den ena personen örnen i sikte medan den andra noterar kompassriktning och tidpunkt. Därefter meddelas övriga inventerare på andra platser var örn ses. Notera ålder (om avståndet tillåter bestämning) speciella dräktkaraktärer och saknade ving- eller stjärt pennor. När ett par ses försök bestämma kön genom storleksskillnad så att dräktkaraktärerna registreras på rätt fågel i paret. Notera om möjligt från vilket område en adult örn kommer upp första gången på

dagen, eftersom de ofta har haft nattkvist i närheten av det tilltänkta boet. Notera också om, och var, ett adult par utför spelflykt.

Notera naturligtvis också örn med bomaterial men detta är ganska sällan man ser eftersom örnar med bomaterial mest flyger under trädtoppshöjd. Kvistar transporteras i näbben och större grenar i klorna. Om man ser örn med kvist är boet aldrig mer än några hundra meter bort. De dagar bobyggnad sker ser man ofta också parning, antingen i boet men oftare en bit ifrån. För registrering finns länsvisa blanketter.

April- 15 maj

Känslig tid då häckande örnar ruvar. Häckningskontroll kan göras i kända bon som kan studeras från så långt håll att ruvande örn inte störs. Eftersök av nya bon undviks.

Juni-Juli

Eftersök av nya bon:

I områden där spelflyktsinventering indikerat en boplats görs nytt eftersök. I början av juni kan vita ungar ses i bon mot den gröna skogen. Finns misstankar om att örnar har boplats i en sluttning eller ett stup kan man med fördel spana med kikare eller tubkikare mot berget för att se om man kan upptäcka vita ungar eller vit spillning i boet. Själva boet kan också börja lysa brunt eller orange när de tallkvistar som det byggts av vissnat och barren gulnat.

Om inte bo kan hittas på avstånd genomförs inventering till fots. Skallgång av flera inventerare är effektivast. Avståndet i kedjan får inte vara längre än att varje trädtopp kan ses. I tät skog måste man alltså gå mycket närmare varandra än i gles skog. Bon i gran kan vara mycket svåra att se och man kan behöva studera träden från olika vinklar. Ett bebott bo kan även hittas genom tiggande ungar som hörs relativt långt. Spillning kan ibland ses under bebott bo. Omotiverade kvisthögar på marken kan ha rasat från ett bo. Styckningsplatser kan hittas i närheten av bo och bytesrester kan avslöjas på lukten.

Kontroll av kända bon:

Alla kända bon i reviret bör besökas för att fastställa häckning och påbyggda bon. Påbyggda bon innehåller gröna kvistar (och gula kvistar om barren har gulnat - beror på tidpunkt samt hur torrt det varit under våren.) Kvistar som är nya i boet har ofta en färsk brottyta. Ett bo med spretande kvistar är inte balat varför äggläggning inte skett i boet. Topografi och sikt kan göra det svårt att se in i boet från marken. En unge kan trycka och vara omöjlig att se från marken. Att härma kungsörnens läte kan få en unge att resa sig. Man kan också lyssna efter mattiggande ungar. Om det är osäkert om boet är påbyggt eller inte kan foton tas ur olika vinklar och bedömas av mer erfarna inventerare. Tänk på att koordinater kan registreras automatsikt av moderna kameror varför bobilder inte får spridas. I revir där paret inte setts under vinterinventeringen kan besatt revir fastställas genom påbyggda bon.

I bon med unge fastställs ungens ålder för att planera tid för ringmärkningsbesök. Ålder bestäms enligt (Peterson 1997) sidorna 68-69. Vid osäkerhet kan foto tas och ungens ålder bedömas av mer erfaren inventerare.

Kontrollera runt själva boträdet. En unge kan ha ramlat ner och ligga levande eller död på marken. Man kan också hitta ringar från ungar som ringmärkts tidigare år som efter märktillfället dött. Undersök också om det har varit någon mänsklig aktivitet i närheten av boet t.ex. om någon nyligen har klättrat i boträdet .

Augusti-15 september

Tid att kontrollera om eventuella årsungar blivit flygga. Speciellt viktigt i revir där lyckad häckning inte kunnat konstateras tidigare under året. Spaning kan göras på samma sätt som under interinventeringen. Flygg unge i känt revir där man under året inte konstaterat häckning visar att häckningen skett i ett ännu ej upptäckt bo. Bo kan då hittas genom att unge under första tiden som flygg ofta övernattar i eller i närheten av boet. Lyssna efter mattiggande ungar! Om årsunge ses tillsammans med adult örn utanför känt revir kan nytt revir med lyckad häckning i okänt bo fastställas.

15 september-31 oktober

Ett revirhävande par kan ha hög aktivitet. Paret kan cirkla på hög höjd i reviret, spelflykt och bobyggnad kan förekomma. Inventering kan göras på samma sätt som under februari- mars. En årsunge kan finnas kvar i reviret till in i oktober, i södra Sverige hela vintern.

Litteratur:

Peterson, D. (1997). Möt kungsörnen. Västerås, ICA bokförlag.